

intézményi, családi, személyi) iratanyagát helyezték biztonságba. Történelmi érdemeket szerzett az a levéltáros generáció, amely a válságos időkben e feladatokat magas színvonalon, szakértelemmel hajtotta végre. A mi nemzedékünk ebbe a folyamatba kapcsolódott be, így részese lett a történeti értékű anyagok mentésének, elhelyezésének, a levéltári alapmunkák (fonszemplélet kialakítása, alapleltárak, áttekintő jegyzékek) fond- és állagszintű elvégzésének, a fasciculusig lemenő értékelések felvételének. Mindezek során levéltárosok a történeti okiratok struktúráját, történetiségét tekintették át, s ezzel megalapozták a későbbi kutatási tevékenységet. A tanácsi irányítás általánossá válásával 1969 után a közgyűjtemények, közte a levéltárak új dimenzióba kerültek. A konkrét szakfeladatok mellett a közművelődési, történet-kutatói tevékenység kiemelt szerepet kapott (kiállítások, idegenvezetői képzés, fotó- és kötetészeti műhely kialakítása). Horváth Zoltán e területen európai színvonalra emelte az intézményt.

A Sopron városfejlődését a kapitalizmus időszakában elemző tanulmányaiban, önálló műveiben a történeti köntösbe öltöztetett városi és falusi sorskérdések hangsúlyosan szerepelnek. Kutatásainak mindvégig meghatározó eleme volt a történeti gyökerek feltárása, bizonyosságul annak, hogy a szerző nem szakadt el a falutól. Mindnyájunkban, akik fél évszázadon át városban élünk, a paraszti és a polgári lélek viaskodik, de végül is a paraszti génnek öröksége győzedelmeskedik. Horváth Zoltán elemzi azt a népréteget, melyből származott, láttatja, hogy a módosabb paraszti réteg a felsőbb társadalmi hierarchia felé törekszik, míg a szegényebbek az alsóbb rétegekbe süllyednek. Ezeket a jelenségeket elemzi a jobbágyvilág alkonyáról, a községi önkormányzatokról, és a sopronbánfalvi molnárcsaládokról írott műveiben is.

A még megvalósítandó terveire sok erőt és szerencsét kívánok, és segítőjének, Anna asszonynak a szakma nevében is köszönetet mondok. Kedves Zoli barátom: *ad multos annos!* Klasszikus levéltári szöveggel köszöntelek: „*Domine Illustrissime, Deus omnipotens faciat felicem summa cum benignitate dominationem vestram!*”

TURBULY ÉVA

Érték és lépték.

Születésnap beszélgetés

Winkler Gábor építésszel

gyökerekről, munkáról, életről

Winkler Gábor tanítványaival együtt két évtizede visszatérő vendég a levéltárban. Előad a rendezvényeinken, bemutatja vagy recenzeálja kiadványainkat. Ő volt a Soproni Szemle 2010. évi 1. építészeti tematikus számának összeállítója, és sok szó

esik közöttünk a várostörténeti monográfia építészettörténeti kötetének előmunkálatairól is. Állandó tapasztalat, hogy mindig siet valahova, rengeteget utazik, hatalmas munkabírással, jókedvvel, egyben rendkívüli fegyelemmel végzi a magára vállalt sokféle feladatot. Jó példa erre, amikor a '90-es évek közepén felkértem egy előadásra. A mintegy két hónappal későbbi időpontot szóban megbeszéltük, majd egy héttel előtte próbáltam elérni, hogy megerősítsük a részleteket. Akkoriban, mobiltelefon és e-mail hiányában ez bizony nem sikerült. Még a felesége sem tudta megmondani, pontosan merre jár éppen, hol érhető el. A kezdés előtt néhány perccel robogott be, miközben engem a szépen gyülekező közönséget látva többszörösen kivert a víz, és azt fontolgattam, mit is mondjak nekik tíz perc múlva!

Az interjúra készülve, a róla szóló cikkeket, a publikációs jegyzéket olvasva megrettentem: Lehetetlen ennyi mindenről szót ejteni egy interjú kapcsán! Doktori disszertáció, vagy kismonográfia témája lehetne inkább az ő szerteágazó kutatói, tanári, városrendezői, városrehabilitációs munkássága, nem beszélve a tervező építészről. Ne is várjon hát részletes áttekintést mindezekről a kedves olvasó! A beszélgetés célja csupán az alcímben jelzett témákról való elmélkedés lehet.

A 70. születésnaphoz¹ közeledve kezdjük a gyökerekkel! Kik voltak az ősök, mit csináltak, honnan jöttek? Winkler András írta és beszélgettünk is róla, hogy mindenki német volt, eltekintve az anyai ágon egy bosnyák nagyanyától, aki a német alaposág mellé mélyen érző, a művészetek felé is hajló, kalandozó géneket hozott a családba.

Apai ágon Elzász-Lotharingiából menekültek a hugenotta ősök a rekatolizáció elől erre a tájra, valamikor az 1600-as évek legvégén. Colmarban elismert polgárokként éltek.² Sopronban mesteremberek lettek: ácsok, kovácsok, vargák, csizmadiák és vízimolnárrok leszármazottai vagyunk. Anyai ágon az ősök bácskai svábok, anyai nagyanyánk az András által a Magyarság című versében is megírt bosnyák Krusencz Julianna. Apai dédapám volt az első köztisztviselő a családban, királyi levélkihordó, nagyapám GYSEV főfelügyelőként ment nyugdíjba. A soproni nagyszülők még német ajkúak voltak, a kitelepítési listára is felkerültek. Papám anyanyelve már a magyar volt, de a németet is tiszta irodalmi nyelven, „Hochdeutsch” kiejtéssel beszélte. Őt is vasutasnak szánták; nagyszüleimet Horváth József festő győzte meg arról, hogy jól rajzoló-festő, matematikában is jártas apámat építésznek adják.

Winkler Oszkár azután a hazai modern építészet egyik kiemelkedő alakjává vált, aki budapesti tanulmányait követően Berlinben és Rómában is tanult.

---

¹ Winkler Gábor 1941. május 16-án született.

² Az első ismert soproni anyakönyvi bejegyzés tanúsága szerint a legrégebbi rokon, Andreas Schrick polgár és ónöntő (Bürger und Zinngießer) 1665-ben Colmarban született, felesége a pozsonyi származású Anna Maria Fritsch volt. (Házi Jenő: Soproni polgárcsaládok 1535–1848, 1–2. kötet, Bp. 1982., 9944.)

A város ösztöndíja tette lehetővé számára, hogy fél évet Berlinben tölthessen. Bár szerénységből soha nem emlegette, olyan nagyságok tanították ott, mint Bruno Taut és Hans Poelzig. Az ő kezük alatt vált a modernista építészet elkötelezettjévé. Ez az időszak nagyobb hatással volt rá, mint az olasz út, annak ellenére, hogy ott is olyan, az expresszionista stílusirányzathoz tartozó építészek alkottak akkoriban, mint Giuseppe Terragni. Érdekes módon akkoriban a Vatikán is a modernista irányt támogatta, ennek látható épületei a soproni Szent István, a csornai és a kapuvári katolikus templomok. Apám először Budapesten, statikusként dolgozott, majd elegendő munka hiányában visszatért Sopronba, ahol hamarosan önálló irodát alapított.

Említette, hogy édesanyja bajai származású. Hogyan került Sopronba?

Nagyapa röviddel a nagy háború után meghalt. Az özvegy nagymama négy gyermeket nevelt. Anyukám rendkívül szép és tehetséges leány volt, aki mindenáron gyógyszerész akart lenni. Mivel Baján nem volt középfokú leánygimnázium, magántanulóként végezte el a nyolc évet. Olyan emberek hordták neki a tananyagot, mint a Kossuth díjas építész Major Máté és Sík Sándor. Szegedre került az egyetemre, élete végéig a város szerelmese maradt. Legszívesebben Nobel-díjas professzorára, Szent-Györgyi Albertre emlékezett. Amikor végzett, nem volt patikára pénze, úgyhogy hosszú évekig vándorolt, ő volt a működéshez szükséges okleveles gyógyszerész. Aztán Sopronba került, a rokon Lovas családhoz. Így ismerkedett meg egy születésnapjára összejövetelen a fiatal, sikeres építésszel. 1939-ben kötöttek házasságot. Két nagyon tehetséges ember találkozott, édesanyám például remekül írt, idegen nyelveket beszélt, fordított. Ha kellett, a rajzolásba is besegített. A gyerekek felnevelésének időszakát leszámítva végig dolgozott. Amikor édesapánk meghalt, magától értetődően vette át a családfő szerepét.

Hogyan indult Winkler Oszkár soproni pályafutása?

Nehezen. Nagyon sokáig ingyen dolgozott, csak a fuvarokat számolta a helyi építőmestereknek. Akkor elhatározta, hogy nem fog elveszni vidéken. Országos pályázatokon indult és sorra megnyerte őket. Ezek hatására, és mert az akkori városvezetés bízott benne, nagyon szép feladatokat kapott Sopronban is. Ekkor nyerte meg a Károly-kilátó tervpályázatát. Rövidesen irodát nyitott, több nagyobb ipari beruházást tervezett a háború előtt. Egy fiatal kivitelezővel összeállva társasházakat is építettek. A háború után államosították a vállalkozást.

Milyen emlékeket őriz a kora-gyerekkori évekről, a háborúról?

Nagyon mély nyomokat hagytak bennem ezek a részben reflexszerű emlékek, például a vendégekre váró kivilágított polgári lakásról a pálmákkal, vagy az első Karády lemez, a „Te vagy a fény az éjszakában!” A háborúra is emlékszem, a bombázásokra, az orosz megszállásra. Az utolsó napokat az egyetemen vészeltük át!

Milyen volt az építész lakása? Hagyományos polgári berendezésű, vagy rajta volt a modernista építész kéznyoma?

Nagyon jót kérdezett Éva, a bútorainkat édesapám tervezte. Nem bauhausos, inkább expresszionista, lekerekített sarkú stílusban.

Katonakötelesként hogyan vészelté át Winkler Oszkár a háborút?

Gyakran behívták, talán zászlósi rangban. Megtervezett néhány bunkert, katonai kórházat, azután hazaengedték. Azt tudom, hogy a Felvidék visszafoglalásakor is behívták. A filmhíradóban mutatták, ahogyan hidat ácsol a katonáival. Édesanyám a városi mozi minden előadására elment, amíg ezt a híradót vetítették, hogy láthassa. A közvetlen harctéri szolgálatot így szerencsére elkerülte. A háború azonban nem kímélt meg bennünket, három hetes kishúgunk, Zsuzsika az utolsó hetekben egy vírusfertőzés áldozata lett, a család soha nem gyógyuló fájdalmára.

Milyen volt Sopron közvetlenül a háború után?

Nagyon gyorsan megindult az élet. Emlékszem, kézen fogva vitt bennünket apukám Andrással a Festőterembe, ahol Mühl Aladárék kvartetteztek, miközben az egyik oldalon sikoltoztak, a másikon meg lőttek. A bombatölcsérekben kutakodtunk a velem egykorú társakkal. A barátom egy ollót talált, én összetört herendi darabkákat. Nagyon fontos élményt jelentettek az ásatások és helyreállítások, ahova apukám vitt el. Ott, ahol a bombázások leemeltek néhány házat, ásatásokat végeztek a belvárosban, a Vasalóház helyén, a Bástya téren. Belenéztünk a gödörbe, és az ott látottak a későbbi építészre is hatottak valahol. Fantasztikus volt!

A másik mély benyomás a Csatkai Endréhez fűződő barátság, aki fogadott rokonaként kezelt élete végéig. Amióta az eszemet tudtam, rengeteget mesélt, remek pedagógus volt. Tehetséges fiatalokkal vette körül magát, szabad bejárásunk volt a múzeumba. Ezek közismert dolgok. Már licista voltam, amikor pályázatot írt ki nekünk filmkritikák írására. Emlékszem, Friedrich Andrásnak odaajándékozta az összes 73-as lemezét, Bruckner összes szimfóniáit. A munkában is mindig inspirált, és elindított a helyes úton. Ha magánlevelet írt,

annak a sarkára is odafirkantott néhány segítő jelzetet. Amikor elkezdtem foglalkozni a 19. századi építészettel, az összes céduláját odaadta, teljesen magától értetődően. Nagyon színesen és változatosan írt. Ebben is példát mutatott, hogy nem feltétlenül kell az elcsépelet, unalmas szakmai zsargont használni. Nagy hatással volt rám, sokat köszönhetek Bandi bácsinak.

Visszatérve az édesapjára, úgy tudom, ő szervezte meg a Soproni Tervezőirodát.

Közvetlenül a háború után már tanárnak hívták a Műegyetemre és ide, Sopronba is. Elkezdett tanítani, és emellett megszervezte a kormánybiztosságot a Nyugat-Dunántúl helyreállítására. Nagyon jó szervező és nagyon jó előadó volt! Ezután hozta létre a Tervezőt, ami az első vidéki iroda volt.

Párhuzamosan az egyetemi oktatással! Sostarich Bandi bácsitól tudom, hogy hihetetlen munkabírása volt.

Igen, szinte az élete végéig együtt csinálta a tervezést és a tanítást, ahogy a fia, és ahogy az én Ágoston fiam is. Ez családi tradíció, hogy egyikünk sem hajlandó csak az elméletet, vagy csak a gyakorlatot választani. Aminek rengeteg a hozadéka, de egyúttal kétszeres leterhelés.

Mit jelentett építészként Winkler Oszkár gyerekének lenni? Egyenes út vezetett az építészmérnöki karra?

Ő istenáldotta tehetség, valódi alkotóművész volt. Már beszéltem arról, milyen élményt jelentett mellette látni Sopron épített múltját a romok alatt. Az iroda a lakás egyik szobája volt, így nagyon sok mindent láttam-hallottam mellette. Ugyanilyen fontos élmény volt az építkezések kezdete, a falak helyének kitűzése. Nem volt kérdés, hogy a nyomdokaiba szeretnék lépni, hogy építész leszek. Egy kis elbizonytalanodás 16-17 éves koromban volt, amikor az autók formatervezése és a díszlettervezés is eszembe jutott lehetőségként. Akkor mondta apukám: menj, fiam, építésznek, az olyan alaptudást biztosít, amivel később bármilyen irányban elindulhatsz! Így aztán Barna öcsémmel együtt folytattuk az apai hivatást (1. kép).

1. kép. A Winkler család 1977-ben, Winkler Oszkár 70. születésnapján.
A hátsó sorban állnak, balról jobbra: Winkler Gábor, András, Barnabás, István.

Szárnyakat adott, inspirált az apai tehetség, vagy nyomasztó volt a tudat, hogy nehéz lesz a nyomába lépni?

A zsenik gyerekeinek sorsa gyakran fordult tragédiákba. Nálunk ez szerencsére nem így működött. Édesapám az első pillanattól kezdve felnőttként és úriemberként kezelt bennünket, ami később szakmai barátsággá alakult át. Jó kollégaként viselkedett, aki kegyetlenül megkritizálta, ha rossz helyre került a bejárat vagy a konyha, de az épület megformálásába nem szólt bele. Nem nyomasztott, hanem inspirált a szakmában közösen eltöltött húsz év alatt. Szerencsénkre remek szüleink voltak.

Nem ejtettünk még szót a soproni iskolákról.

Licista, vagyis berzsenyis voltam. Nagyon fontos, hogy a líceum tanítóképzőjében kezdtem, Major Lászlónál. Későn érő gyerek voltam, néha elaludtam az órán, vagy kiséáltam az asztalhoz, máskor elbújtam az asztal alá. Laci bácsi volt „a Tanító”. Mi, egykori diákjai, köztük Richly Zsolt rajzfilm-rendező, Friedrich András, Merész Magda, Mühl Kriszta, Szabó Piroska és a többiek, mind nagyon sokat köszönhetünk neki. Felismerte a tehetséget, felébresztette bennünk, hatéves

gyerekekben a vágyat az alkotásra. Ha sikerült egy rajzunk, nagy színes krétákkal csomagolópapírra rajzoltatta át őket, és kirakta a Várkerületre, hogy mindenki lássa a műveinket. Az döntő dolog, hogy egy hatéves emberben felkeltsék a becsvágyat, hogy kiálljon, szerepeljen, teljesítsen! Az ötödik-hatodik osztályból Tatay Jenőre emlékszem, aki a tudományos kutatás, a néprajz alapjai felé terelt bennünket. Az osztályfőnökünk a középiskolában Bálint József volt. Kémiát, fizikát tanított, az egyetemen szokásos módon, felnőttként kezelve bennünket. Az osztály 90%-a továbbtanult, karriert futott be.

Hogyan került be az egyetemre?

Volt egy kellemetlen közjáték. 1956-ban a szüleimmel együtt elmenekültünk, fél évet kint töltöttünk Ausztriában és Svájcban. A honvágyn azonban olyan erős volt, hogy még a kijelölt határidő előtt hazatértünk. A jelentkezésemet mégsem akarták továbbítani az egyetemre 1959-ben, egy felsőfokú mezőgazdasági technikumot javasoltak a számomra. Szegény apukám térdig lejárt a lábát, mire sikerült eljutnom az egyetemi felvételiig.

Milyenek voltak az egyetemi évek? Kik tanították?

A már említett kellemetlen közjátékot követően elsőre felvettek a BME Építészeti Karára. Fontos időszak volt ez, ahogy Kubinszky Mihály mondta egyszer, soha nem pótolható évek. A legkiválóbb professzorok oktattak: Major Máté, Pogány Frigyes, Reischl Antal, Weichinger Károly. Mindenre megtanítottak bennünket, a legapróbb részletekre is: Hogyan kell felrajzolni egy házat, hogyan kell eladni azt. A körülmények nem voltak ideálisak. Egy hideg tetőtéri albérlésben laktam, az első időkben 1000 forint tandíjat kellett fizetni félévente. Ezt igazságtalannak éreztem. Később módosították a szociális rendeletet, számított, hogy hat eltartott van a családban. Ekkor már tanulmányi ösztöndíjat is kaptam.

Az életrajzában olvastam, hogy az első éveket a terepen, kivitelező vállalatnál töltötte.

Ez mindenkinek kötelező volt, és áldom a jó Istent, bár akkor átkoztam a sorsot. Minket kivezényeltek, és ha valaki megszökött egy tervezőirodába, azt visszaparancsolták. Ennek köszönhetem, hogy nem tudnak zavarba hozni a szakmával kint az építkezésen. És azt is, hogy tudok a kivitelező fejével gondolkodni: Tudom, mi lehetséges, és mi nem. Minden szituációval találkoztam (2. kép). A legtöbb kolléga, aki ezt nem csinálta végig, nagyon mereven és idegesen tárgyal a kivitelezőkkel, ami nem szerencsés. Szót tudok érteni a kétkezi munkásokkal. És még egy dolog: Amikor épület-szerkezet-tan tanítottam, nem tudtak zavarba hozni a hallgatók, mert olyan biztos gyakorlati tudásra tettem szert a három és fél év alatt, ami máig meghálálja magát. De tovább akartam lépni.

2. kép. Winkler Gábor kőművessegéd, 1962.

Erre vonatkozik a következő kérdésem: Az egyetemen kialakult már az irány, mit szeretne csinálni a továbbiakban? Mikor vált az építészettörténet, a városrekonstrukció elkötelezettjévé?

A diplomamunkám a soproni egyetem központi épületének a terve volt, nagy könyvtárral, aulával. A mai korcsolyapálya helyére terveztem, azóta sem valósult meg (3. kép). Talán ennek is köszönhetően Weichinger Károly tanársegédnek hívott Pestre, ami végül nem sikerült, a kötelező kivitelezési gyakorlat miatt. Az általam nagyon tisztelt Pogány Frigyes tanította az építészettörténetet, aki az első számú ideálom. Fantasztikus előadó volt. Tanszékén kaptam meg fél éves feladatként Sopron romantikus építészetét a negyedik évben. Ebből indult ki az a kutatás, ami végül a doktori disszertációm lett, és ami Sopron építésze a 19.

században címmel jelent meg 1988-ban az Akadémiai Kiadó gondozásában. A legnagyobb öröömre a mai napig folyamatosan használják.

3. kép. A soproni egyetem központi épületének terve. Winkler Gábor diplomamunkája, 1963–64.

Melyek voltak az első publikációi?

Városi lakóházak Sopron barokk építészetében címmel írtam az első szakcikkemet, a Soproni Szemlében jelent meg 1965-ben. Már kivitelező voltam, amikor a 19. századi építészeztől először publikáltam 1968-ban, ugyancsak a Szemlében.

Tehát építésvezetőként dolgozott és közben kutatott is.

Igen, és az egyetemen is tartottam előadásokat. Ma már nehezen tudom elképzelni, hogyan jutott minderre időm a 16 órás munkanap mellett!

Hol állt munkába? Sopronban?

Győr, Zalaegerszeg és Szombathely közül Győrt választottam. Édesapám nővére ott élt a családjával, befogadtak.

Az építészettörténeletről már beszélünk, Mi volt a városrendezéssel?

Az egyetemen utáltam. Perényi professzor oktatta, aki rosszul beszélt magyarul, mivel sokáig kint éltek a Szovjetunióban. A szocialista lakótelepekkel foglalkozott, száraz, rossz feladatokat kaptunk tőle. A régi városmagok felszámolása folyt, zöldmezős lakótelepeket kellett tervezni, minden támpont, kapaszkodó nélkül. Megadták, hogy 40 000 ember, öt toronyház, nyolc lakóövezet, ezen nem volt mit

tervezni. Akkor úgy döntöttem, soha nem leszek városrendező. A sors fintora, hogy végül mégis ezért kaptam az Ybl Miklós-díjat!

Mi okozta a fordulatot?

Ez hosszú történet. A tervezésben és az építészettörténetben jó voltam, a várostervezésben nem. Statikából sem, ebben nem apámra ütöttem. Aztán megbetegedtem, szívizomgyulladás kaptam. Apám ekkor azt mondta, vége a -20 °C-ban töltött 16 órának és beprotezsált a Győri Tervező Vállalathoz, amit ő alapított, és ami az ország legnagyobb vidéki tervezője volt. Olyan kitűnő szakemberek dolgoztak ott, mint Cserhalmi József, Vincze Kálmán, Horváth Andor, Solt Herbert, a csöngői Lőrincz József, akik valamennyien kiváló szakemberek, „ügyes fiúk” voltak, ahogy apám mondta. Sajnos, a legtöbbjük már nincs közöttünk. A kétszeres Ybl Miklós-díjas Lőrincz volt rám a legnagyobb hatással. Nagyon markáns egyéniség volt, mellette nem lehetett mást csinálni, csak amit ő akart. A szárnya alatt vagongyári épületeket terveztem, éttermet, számítógépes központot. Szép, igényes munkák voltak, azóta sajnos lebontották őket, egyik napról a másikra, parkoló áll a helyükön. Szomorú volt nézni, mert bennünket arra tanítottak, hogy az örökkévalóságnak tervezzünk. Ma ez már nem így működik. Innováció van, és bontás.

Egy idő után, Varga István hívására „megszöktem” a Tanácsi Tervező Vállalathoz. Elsirattak, hogy nem lesz már belőlem sohasem építész, mert az egy tatarozó vállalat. Engem azonban vonzottak a régi épületek és új tervezési feladat is akadt bőven. Akkoriban indult be a műemléki helyreállítás, a történeti belvárosok rehabilitációja, ami speciális szakembereket igényelt. Ekkor jött be Pápa. 1973–1974-ben még csak a rogyadozó házakat mértem fel, és utána tervet kértek tőlem a belváros rekonstrukciójához. És ezzel – szerénytelen leszek – iskolát teremtettem. Szerencsém volt, jókor voltam jó helyen. Akkor vált elvárássá, hogy a lakótelepek építése mellett törődni kell a belvárosokkal, amikor lettem az asztalra Pápát. Több ütemben, egyre nagyobb területre kiterjesztve többféle tervet készítettem a műemléki belváros megújítására. Bizonyítani tudta a rendszer, hogy igen, mi foglalkozunk ezzel a kérdéssel, a „múlt” is fontos nekünk.

Mennyire állt rendelkezésre Gáborban a rendezési terv elkészítéséhez szükséges ismeretanyag, tapasztalat, és mennyit kellett hozzátanulni? A gyerekkori élmények után az egyetemi felkészítés nem volt megfelelő. Az építészettörténeti háttér viszont sokat segíthetett.

Itt jön be az LLL, a life-long learning. A feladatok hozzák ki a tudásban a hiányt, ahhoz kell célirányosan tanulni.

Magyar nyelvű szakirodalom gondolom nem nagyon volt.

Jó példák voltak, a VÁTI-nál Sedlmayr Jánosné vagy Nagypál Judit soproni tervei. Ők a városméretű műemlékvédelemben Európa-hírű iskolát teremtettek. Azt kell mondanom, a terveik részben álmok maradtak. Pápán sikerült bepréselni az elképzeléseket a részletes rendezési tervbe, ami helyi törvénnyé vált, döntéseit kötelező volt figyelembe venni. Román András azt hangsúlyozta egy írásában, hogy én voltam az első, aki alapos történeti kutatásból, a város történeti adottságaiból vezettem le a városfejlesztést. Sedlmayr Zsuzsa pedig azt írta le, hogy volt bátorságom belegyömöszölni a lakótelepek üvegcipőjébe a történeti városokat, csak azért, hogy elfogadják a városrekonstrukciós elképzeléseket, és helyi rendeletként kötelezővé váljon a megvalósításuk. Azt hiszem, ez az a két dolog, ami hatott a magyar városrendezésre. Ma már az örökségvédelmi hatáskör és a helyi védelem segíti a történeti szemléletű városrendezés gyakorlati megvalósulását. Ez utóbbi szintén Pápán indult el.

Az Ybl Miklós-díjat tehát a városrendezésért kapta. Mikor is?

1981-ben, azt hiszem. A díjat valóban a pápai városrendezésért kaptam. Talán szebb lett volna, ha egy házért adják. A szakma még mindig házban gondolkodik, nem városban. Pedig ma is, akármit tervezek, először a városból indulok ki, azután szűkíték a negyedre, az utcára, a környező házakra. Ez az a gondolkodás, ami máig sok építészből hiányzik. Minden építésznek várost is kellene rendeznie.

1989-ig dolgozott a Megyei Tanácsi Tervező Vállalatnál vezető tervezőként és városrendezőként. 1990 és 1995 között a Hungaro Austro Tervező Vállalat vezető építésze, illetve 1991-től máig Pápa főépítésze. A 90-es évek elejétől kezdett tanítani, először Győrben, aztán Sopronban is. Az elmélet és a gyakorlat együttes művelése, ahogy már beszéltünk róla, családi hagyomány.

Így van! 1990-ben egy évig a Műszaki Egyetem Urbanisztikai Tanszéken tanítottam városhelyreállítást. 1992-től oktatok Győrben, 2003 és 2006 között tanszékvezetőként. A Nyugat-Magyarországi Egyetemre 1995-ben kerültem, ugyanettől az évtől 2005-ig az Építéstani Tanszékot vezettem, édesapám és Kubinszky Mihály utódjaként. Szeretek tanítani, érzésem van hozzá, ezt a családi legendárium is tanúsítja. Így Győr és Sopron mellett sok helyen megfordultam tanárként itthon és külföldön is. 1993-tól rendszeresen előadok a pozsonyi Academia Istropolitana, a városmegújításról tartok angol nyelvű szemináriumokat. Erdélyben Kolozsváron és Csíkszeredán oktatok. Különösen

kedvesek voltak számomra a nyári nemzetközi építészeti táborok, 2003-ban Splitben, 2005-ben Krakkóban. Jó találkozni, eszmét cserélni a professzortársakkal, a frissen végzett, érdeklődő tanítványokkal.

A tanári vénát én is megerősíthetem! Előadásait, de írásait is közérthető, friss és élvezetes stílus, eredeti megközelítések és a művészetek más területeiről vett párhuzamok jellemzik.

Erre is édesapám tanított meg, ő nyesegette első írásaim szakmai és nyelvi vadhajtásait. Egyszerűen, világosan írok és rajzolok. Ami mögött persze ott kell izzania sok mindennek, a tudásnak, tapasztalatnak, tehetségnek. Előadásaimban elméleti kutatásaimra és szakmai gyakorlatomra támaszkodva az építészet és a történeti szemléletű várostervezés legfrissebb elveit és módszertanát próbálom átadni, gyakran saját fotókkal, zeneművekkel, vagy akár filmekkel illusztrálva. Nagyon fontos, hogy a hallgatók ráérezzenek ennek a szakmának a komplexitására, szépségére, a jó épületekben rejlő értékre. Ami egyszerre praktikus dolog, és művészi alkotás. Akkor jó, ha sugározza a kort, a helyet, ahova épült, a megbízó igényeit és az építész személyiségét. Ezek adják meg a prekonceptiót, az első gondolatot. A tudatosság mellett a tervezőnek sok mindenre rá kell éreznie. Szükséges dolog – lenne – a műveltség, és ami nagyon fontos, az épületélmény, a katarzis. Ezért is viszem szívesen a tanítványaimat háznézőbe, például Bécsbe. Hogy legyen épületélményük, lássanak sok jó épületet, régit és újat (4. kép). És legyenek jókedvűek, éljék az életet! A jókedvű, a játszani tudó építész tud jó épületeket tervezni. Bizonyos értelemben maga a tervezés is játék, legalábbis nekem.

4. kép. Fialat építészekkel a Szent György utcában, 1968.

Milyen tárgyakat tanított, tanít?

Sok mindent: Építészetelméletet, szerkezztant, várostervezést, építészettörténetet, műemlékvédelmet, de örökségi turizmust és turisztikai tervezést is. Nagy örömömre szolgál, hogy 2003-tól Győrben a zeneakadémistáknak taníthatok építészet- és művészettörténetet. Ők művészként jó társak a már említett „játékban”.

Büszke vagyok a sikeres tanítványokra, sokuk pályáját kísértem végig a tudományos fokozatig, 11 végzett doktoranduszom van. Pályafutásom során – nagy szerencsémre – sok olyan emberrel találkoztam, akik tudatosan keresték a tehetségeket. Ilyen volt Csatkai Endre, Román András, Horler Miklós, Zádor Anna, Preisich Gábor, Gerő László. Ők egyben példaképek a számomra. Megpróbálom továbbadni a sok-sok éve tőlük kapott értékeket.

Azért a kutatói, a tervezői életmű is imponáló! A publikációs jegyzék a citációs indexszel 80 oldalas. Hat önálló könyv, 36 könyvfejezet, 43 tudományos cikk, 22 műemlékvédelemmel, 42 város-helyreállítással foglalkozó írás, 20 tudományos ismeretterjesztő kötet, csaknem 100 hasonló témájú cikk, CD-k, forgatókönyvek, messze 100 feletti, éves átlagban 10–15 előadás. És még nem említettem az angol nyelvű jelentéseket az Europa Nostrának, az építészeti kritikákat, könyvismerttetéseket, megemlékezéseket. Az első két publikáció – nem véletlenül – a Soproni Szemlében jelent meg.

Sokat köszönhetek Sopronnak. Tapasztaltam, hogy aki itt nő fel, élete során a meglévő értékekkel szemben mindig nyitott marad és útravalóul a város szépségei iránti érzékenységet és szeretetet viszi magával. Az itt kapott gyerekkori élmények segítenek abban, hogy bárhová be tudja illeszkedni. De szeretem Győrt is, Pápának pedig minden házát ismerem. Talán nyugat-pannon építészek mondanám magam. A kutatásaim kiindulópontja kétségkívül Sopron volt. Először a barokk házak, azután a 19. századi soproni építészet. Az országos áttekintés is elkészült. Összeállításra került e korszak vidéki műemléki épületeinek feldolgozása, az úgynevezett Winkler-lista, az összegzés külön könyvfejezetben jelent meg.³ Hasonló felmérés készült az evangélikus templomokról.⁴ Kandidátusi disszertációm 1994-ben védtem meg, témája a legújabb kor építészeti örökségének védelme. Az akadémiai doktorim (2002) a Történeti városok helyreállításának elvei és módszerei címet viselte. Ahogy jöttek a műemléki és városrehabilitációs feladatok, úgy jelent meg ezek lenyomata, eredménye a publikációimban. De megfordítva is érvényes, hogy az elméleti munkát, a katedrán elmondottakat igazából a gyakorlat tapasztalatai hitelesítik. Két kötetben, közel hatszáz oldalon közreadtam Győr várostörténetének képi dokumentumait: ugyanezt a munkát egyszer talán Sopronról is elkészíthetem. De szívesen írok útikönyveket és készítek szöveget egy-egy fotóalbumhoz is: meggyőződésem, hogy a kutatások legújabb eredményeit ezen keresztül lehet igazán közkinccsé tenni.

A publikációk visszatükrözik Gábor sokszínű érdeklődését, hallatlan munkabírását és pedagógiai elkötelezettségét. És nem beszéltünk még az épületekről!

Közel 300 épületet terveztem, mintegy kétharmaduk épült meg, ami nem rossz arány. A megvalósult, de lebontott terveim miatt jobban szomorkodom. Ilyenek a már említettek gyári létesítmények Győrben, vagy az egykori „járműgépellátó központ” Sopronban a Shell-kút helyén. Nem az eredeti elképzeléseim szerint valósult meg a győri Arany János utca – Baross úti tömb beépítése, pedig már a kiviteli engedélyek is rendelkezésre álltak. Később azért átmentettem belőle valamit a kis gyalogos átjáróval a két utca között, amit megnyitása óta naponta tömegek használnak. A helyi népnyelv Bécsi udvarnak nevezte el az ott működő kávéházról.

---

³ Városépítészet a historizmusban. A historizmus művészete Magyarországon. Művészettörténeti tanulmányok. Szerk. Zádor Anna. Bp.: Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Intézete, 1993. 31–48.

⁴ Építészettörténeti áttekintés. In: Evangélikus templomok Magyarországon. Szerk. Déri Erzsébet. Bp. 1992. 27–45.

5. kép. A Lőver szálloda bővítése. Winkler Gábor terve, 1980.

Ismerem, ha arra járok, mindig ezt az útonalat választom. Szeretem a kis fagyfaltozót is, a sarokban!

Ennek örülök. Azt vallom, úgy kell tervezni, hogy az épület működjön, meg tudjon állni saját lábán, inspirálja a tulajdonost. Ezért szeretem például a kapuvári iskolát, ami a közelmúltban ünnepelte a 30 éves évfordulóját. Az aulában olyan közösségi tér alakult ki, ami azóta is él, működik.

Végigtekintve a tervek jegyzékét, igazolódik a nyugat-pannon építész meghatározás. Sopron, Pápa és Győr mellett Kapuvár és Csorna is szépszámú épülettel szerepel. Balatonfüredi szálloda, örökségvédelmi hatástanulmányok Fertőrákosról és Fertődről. Rendkívül változatos, egyben jellemző a műfaji megoszlás: többlakásos lakóépületek, szállodák, gyógyszertár és fa kilátótorony, családi villák, iskolák, és persze műemléki, vagy műemléki jellegű épületek átalakítása, megújítása. Különös erőssége – nem véletlenül – az a képesség, ahogy az értéket hordozó, de lepusztult, korszerűtlen régiből úgy varázsol a modern kor kihívásainak is megfelelő újat, hogy hozzáadott értéként jelen van, kisugárzik minden, a régiből átmentett érték. Azt a bizonyos „első gondolatot” saját kezűleg rajzolja fel ma is, ahogy a könyveit is saját rajzaival illusztrálja. Ebben is édesapját követi, aki kitűnően rajzolt, akvarellezett. De nem beszéltünk még a „műemlékes” Winkler Gáborról, műemlékvédelmi szervezetekben folytatott munkájáról.

Amit a műemlékvédelem gyakorlatából tudok, azt különböző építészeti műhelyekben, idősebb tervező kollégáimtól, a műemléki felügyelés munkatársaitól és a munkáimat kivitelező kézművesektől tanultam. Fontos tapasztalatot, új szemléletet jelentettek a külföldön látott példák. A műemlékvédelem mint tantárgy oktatójaként elsősorban a történetiség fogalmát és érzését próbálom tudatosítani és elmélyíteni a hallgatókban. Meg lehet tanítani a műemléki munkák előkészítésének fortélyait – levéltári kutatás, épületkutatás, felmérés, fényképezés –, a tervezés egyes lépéseit és kivitelezés sajátos technikáit. Úgy gondolom azonban, hogy a kézzelfogható ismereteket megelőzve fontosabb egyfajta szemlélet kialakítása: annak tudatosítása, hogy alig van építészeti feladat, ami ne kapcsolódna valamiféle történeti környezethez vagy meglévő épületekhez (5., 6. kép). Az építészeti megoldás pedig csak akkor lehet kielégítő, ha a kapcsolódó történeti értékek nem vesznek el, szervesen beleépülnek az új alkotásba.

Évtizedek óta aktívan tevékenykedik az UNESCO, az ICOMOS és az Europa Nostra nemzetközi szervezeteiben. Előbbiek a műemlékvédelem hivatalos szervei, míg utóbbi a műemlékvédők nagy tekintélyű civil szervezete.

Az ICOMOS munkájába az 1970-es évek végén kapcsolódtam be, 1988-ban a vezetőségébe is beválasztottak. A másik szervezetbe Ráday Mihály ajánlott be, 1993-tól vagyok tanácsstag, négy évig az Europa Nostra-díj Hágában ülésező zsűrijének a munkájában is részt vettem. Az elmúlt években egy sor osztrák, szlovák, román, magyar helyreállítás véleményezését készítettem el. Az esetek többségében díjazták az általam ajánlott pályamunkákat. A kettős szerepvállalás nem véletlen. Meggyőződésem ugyanis, hogy az örökségvédelem akkor lehet eredményes, ha együttműködik a hivatalos és a civil szféra. Állampolgári jogon a '90-es években több épületet tudtam a műemléki listára csempészni, például a soproni városházát, a Russ-villát, vagy a győri történeti városközpont együttesét. Sajnos, ma ez sokkal bonyolultabb folyamattá vált, az előterjesztés összeállítása hatalmas munka. Meggyőződésem, hogy az igazi megoldást a központi lista

bővítése mellett a helyi védelem adhatja meg. Jó példa erre a Győr-Gyár város szecessziós munkáskolóniája, aminek a védelmét a 80-as évek elején sikerült elfogadtatni. Később az egész városra kiterjedően hoztak városvédelmi rendeletet. Jegyzék készült a Lőverek és a magyaróvári Lucsony helyi védelmére is.

6. kép. A Wollner szálloda kialakítása. Winkler Gábor terve, 1999.

Mi volt, ami nem sikerült, amire kudarcént, vagy még megvalósítandó feladatként tekint?

A meg nem épített tervekről, lebontott épületekről már beszéltem. Annak idején javaslatot adtam a 19. század stílusirányzatainak korszerű, új periodizációjára, de ezt nem sikerült elfogadtatni: a korral foglalkozó kollégák ma is a klasszicizmus, romantika és eklektika dobozaiba igyekeznek belegyömöszölni e sokrétű, gazdag időszak emlékeit. A vitát magamban felfüggesztettem és arra törekedtem, hogy a kutatásaim révén elősegítsem a historizmus építészetének jobb megismerését. Apró elégtételt jelent a Budapest Főváros Levéltára által kiadott Budapest neoreneszánsz építésze kötet, amiben én is részt vállaltam. A közelmúltban kapott Opus Mirabile díjat.

Egy másik „félsiker”: 1982-ben Kecskeméten szervezett kongresszust az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága. Itt nyertük el a szakterület támogatását az elmúlt száz év – a legújabb kor vidéki építészeti emlékeinek – felméréséhez. A

munkában Dercsényi Balázs művészettörténész volt hűséges segítőm és partnerem. Megírtam a nyolc kötetes segédanyagot, melyben felépíttem a kutatás metodikáját, összeállítottam a védelemre méltó emlékek előzetes listáját, javaslatot tettem a helyi védelem bevezetésére. Rengeteg kiváló kollégát szerveztünk be a munkába. Sajnos, a közel ezer épületet tartalmazó „Winkler-féle jegyzékben” kiválasztott jelentős városrészek, együttesek és épületek máig nem kaptak központi műemlékei védelmet és az „ötakilós” írásműből sem született meg a 19. század nyomtatott építészeti enciklopédiája. Pedig a korszak ilyen jellegű feldolgozására ma is nagy szükség lenne. A tanulmány ötödik kötetéből Fejérdy Tamással kezdőknek és haladóknak egyfajta műemléki helyreállítási kézikönyv megírását is terveztük – a munka elvégzése még várat magára.

Fiaskónak könyvelem el azt is, hogy az évtized elején, amikor a Magyar Tudományos Akadémia Építészettörténeti és Elméleti Bizottságának elnöke voltam, az új örökségvédelmi törvény szövegezésével kapcsolatos javaslatainkat nem vették figyelembe.

Ami a restanciákat illeti, adós vagyok két kismonográfiával, mindkettő Sopronhoz kapcsolódik. Az egyik Handler Nándoré, aminek az elkészítésével a Böhlau Verlag bízott meg. A másik – Barna öcsémmel közösen – Winkler Oszkáré. Megírásra vár a Soproni Tervezőiroda története, Évával is vannak közösen dédelgetett terveink. Szeretnék tanítani, amíg lehetséges. Szeretnék több időt tölteni a családdal, a feleséggel.

7. kép. Winkler Gábor Sydneyben, 2008.

Nem beszéltünk még róluk.

A feleségemet, Alexovics Hedviget, Éva is ismeri. Munkahelyi szerelem volt, 1969-ben házasodtunk össze. Az élénk, kedves, színes kolléganő jókedvű embert varázsolt a mélabús, komoly fiatal építészből. A feleségem azóta is sokat segít nekem, szigorú és jó szemű, támogató kritikusom. Ágoston fiam 1981-ben született, folytatja a családi tradíciót. Műegyetemet (BME) végzett informatikus mérnök, doktorandusz, a Volánnál végzett munkája mellett tanít a győri egyetemen. Hédike az anyja lánya, tűzrőlpattant, talpraesett, okos, kreatív teremtés. Ahhoz is volt bátorsága, hogy párjával egy évre Ausztráliába utazzon dolgozni és nyelvet tanulni. Az ottléte kiváló alkalmat teremtett a látogatásra, ennek a hatalmas és távoli országnak a felderítésére. Rengeteg fotót készítettem, egyik felvételemmel a MAFOSZ⁵ díját is elnyertem (7. kép).⁶

⁵ Magyar Fotóművészeti Alkotócsoportok Országos Szövetsége

⁶ A Magyar Művelődési Intézet és a Képzőművészeti Lektorátus AUSZTRÁLIA című, nemzetközi digitális pályázata: III–V. helyezés. A pályázat kiválasztott képei a <http://www.mafosz.hu/Ausztralia/Album/index.html> linken is láthatóak. A nyertes képek album formájában is megjelentek: Utazás a világ körül – 2009. Ausztrália. Traveling Around the World – 2009. Australia. Magyar Fotóművész Alkotócsoport Országos Szövetsége. Budapest 2009. 15–17. o. ISSN 1588 3485.

Itt jutottunk el a szabadidős elfoglaltságokig. Annak ellenére, hogy a munkája miatt a fél életét vonatokon és buszokon tölti, imád utazni, világot látni. Igazi zene- és filmrajongó, mintegy ezer zenei CD-je, ugyanannyi DVD-je van. Tudja, hogy a klasszikus zenét legjobb minőségben a svájci zenei adó sugározza, a legjobb művészfilmeket pedig a francia ARTE adó. Mindkettőt digitálisan veszi. Szívesen hallgatja a bakelit-lemezeket, sokat és jól fotózik. Milyen a zenei ízlése, kik a kedvenc rendezői?

Nincsenek kedvenceim sem a zenében, sem a filmek terén. Mindig a hangulatomnak megfelelő választom. A közös nevező a magas minőség, minden tekintetben. Egész életet kell élni, és csak a magas minőséget elfogadni. Ahogy Thomas Mann írta: A jó árut mindig el lehet adni! Erre próbálok a tanítványaimat is ránevelni.

Ennél jobb zárót keresve sem találhattunk volna! A Soproni Szemle szerkesztősége, a város, a tanítványok nevében is sok szeretettel és tisztelettel köszöntjük a közelgő 70. születésnap alkalmából!